

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра культурології

**ПЛАН ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни**

«УКРАЇНСЬКА МОВА ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ»

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії»

Статус навчальної дисципліни – обов’язкова

Рік набору – 2024

Харків – 2024

Українська мова професійного спрямування : плани практичних занять для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» факультету міжнародного та європейського права / Уклад. : В. М. Пивоваров, О. А. Лисенко. Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2024. 59 с.

Укладачі:

В. М. Пивоваров, завідувач кафедри культурології,
кандидат філологічних наук, доцент;

О. А. Лисенко, доцент, доцент кафедри культурології,
кандидат філологічних наук

Затверджено на засіданні кафедри культурології
(протокол № 8 від 23 березня 2024 р.)

Оновлену редакцію (зі змінами та доповненнями)
затверджено на засіданні кафедри культурології
(протокол № 10 від 24 червня 2025 р.)

Завідувач кафедри культурології – Пивоваров Василь Миколайович,
кандидат філологічних наук, доцент

ЗМІСТ

МОДУЛЬ 1. ОСНОВИ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ.....	5
<i>Заняття 1. Державна мова як мова професійного спілкування.....</i>	5
<i>Заняття 2. Нормативність мови професійного спрямування.....</i>	7
<i>Заняття 3. Лексична та морфологічна компетентність фахівця.....</i>	10
<i>Заняття 4. Стилiстична диференціяція мови професійного спрямування.....</i>	14
<i>Заняття 5. Офіційно-діловий стиль у професійній діяльності.....</i>	18
МОДУЛЬ 2. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ.....	22
<i>Заняття 6. Культура мовлення як показник комунікативної компетентності.....</i>	22
<i>Заняття 7. Українська юридична термінологія.....</i>	25
<i>Заняття 8. Особливості функціонування юридичних термінів у правовій сфері.....</i>	27
<i>Заняття 9. Іншомовні слова як засіб найменування правових понять... </i>	30
<i>Заняття 10. Усне професійне спілкування.....</i>	32
<i>Заняття 11. Публічний виступ у професійній діяльності.....</i>	34
МОДУЛЬ 3. ПИСЬМОВА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ.....	37
<i>Заняття 12. Документ як писемна форма професійного спілкування... </i>	37
<i>Заняття 13. Правила оформлення реквізитів документів.....</i>	39
<i>Заняття 14. Документування в службовій діяльності.....</i>	42
<i>Заняття 15. Стандартизація та уніфікація мовних засобів у текстах документів.....</i>	46
<i>Заняття 16. Фахове редагування службового документа.....</i>	49
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	52
<i>Нормативно-правові акти.....</i>	52
<i>Література.....</i>	53
<i>Основна література.....</i>	53
<i>Додаткова література.....</i>	55

Интернет-ресурси..... 58
СЕНМК..... 59
НЕК..... 59

Модуль 1. ОСНОВИ МОВИ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ

Заняття 1. Державна мова як мова професійного спілкування

Теоретичні питання

1. Специфіка мови професійного спрямування, її значення для діяльності фахівця з міжнародних відносин
2. Поняття загальнонародної, літературної, державної мови: основні ознаки та функції
3. Мовне законодавство України

Практичні завдання

Завдання 1. Знайдіть у Конституції України, у Законі України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» статті, положення, які стосуються мови в Україні й коротко законспектуйте.

Завдання 2. Складіть по одному реченню з кожним із наведених юридичних термінів. Речення повинні бути побудовані за правилами офіційно-ділового стилю.

Диспозиція. Правоздатність. Колізія. Заповіт. Підсудність.

Завдання 3. Відредагуйте речення і запишіть правильні варіанти.

1. Суддя, розглянувши всі наявні докази, прийшов до висновку, що обвинувачений не винен у скоєнні злочину. 2. Начальник відділу кадрів, не дотримуючись положень Кодексу законів про працю, відмовив у прийомі на роботу громадянці, яка подала заяву та всі необхідні документи. 3. Згідно рішення Конституційного Суду України, положення закону, що обмежували право на мирні зібрання, визнано неконституційними. 4. Адвокат позивача зазначив, що дії відповідача завдали його клієнту матеріальну та моральну шкоду, і вимагав повного відшкодування. 5. Підприємство, порушивши

податкове законодавство, несвоєчасно подало декларацію про прибутки за звітний період, що спричинило нарахування штрафних санкцій. 6. Особа, яка підлягає мобілізації, має право на відстрочку, якщо вона має на утриманні трьох або більше неповнолітніх дітей.

***Завдання 4.** Відредагуйте речення і запишіть правильні варіанти.*

1. Договір оренди, який був укладений між орендодавцем та орендарем, містить пункт, що забороняє здачу приміщення в суборенду без письмового дозволу. 2. Слідчий, виявивши нові докази по справі, прийняв рішення про закриття кримінального провадження за відсутністю складу злочину. 3. Законодавство, що регулює діяльність підприємств, постійно змінюється, що створює труднощі для бізнесу. 4. Орендар не вносив орендну плату більше трьох місяців, що є підставою для розірвання договору. 5. Прокурор подав касаційну скаргу на вирок суду першої інстанції, що вступив в законну силу. 6. Адвокат, представляючи інтереси позивача, подав зустрічний позов до відповідача з вимогою відшкодування збитків. 7. Підприємство, що надає послуги, уклало угоду з фізичною особою на надання консультацій. 8. Ціль сьогоднішньої наради – покращення дисципліни.

***Завдання 5.** виправте помилки в наведених реченнях і запишіть правильні варіанти.*

1. Згідно рішення суду, обвинувачений був звільнений з-під варти, що, на мою думку, не є законним. 2. В ході досудового розслідування, слідчий встановив, що мав місце факт розтрати державних коштів. 3. Просимо суд врахувати надані нами докази, які, як ми вважаємо, є беззаперечними, і винести виправдувальний вирок. 4. Слід провести додаткові слідчі дії для виявлення всіх обставин злочину, що, на жаль, ще не були зроблені. 5. У зв'язку з тим, що свідок не з'явився на допит, ми не змогли отримати його показів. 6. Прокурор надав суду копії документів, які свідчать про те, що обвинувачений не працював на момент скоєння злочину. 7. Завдяки

оперативним діям працівників прокуратури, злочинний зловмисник був затриманий на місці скоєння злочину. 8. Судове засідання було перенесено через хворобу одного з адвокатів, що, по суті, затягує розгляд справи. 9. Обставини справи вимагають більш детального вивчення, що, в принципі, ми зараз і робимо.

Література

1. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. Київ : Центр учбової літ., 2019. 622 с.
2. Масицька Т. Є. Українська мова (за професійним спрямуванням): навчальний посібник для здобувачів вищої освіти факультету міжнародних відносин. Луцьк, 2024. 205 с.
3. Мова української юриспруденції: навч. посіб. Вид. 2-ге, виправл. і допов. / за ред. В. М. Пивоварова, О. А. Лисенко. О. А. Шумейко. Харків: Право, 2023. 343 с.

Заняття 2. Нормативність мови професійного спрямування

Теоретичні питання

1. Поняття норми мови та їх ознаки. Нова редакція Українського правопису
2. Різновиди мовних норми та їх характеристика.
3. Українське словникарство.

Практичні завдання

Завдання 1. Поставте наголос у поданих словах та словосполученнях.

І. Визнання, відповідач, виправдання, господарський суд, договірні санкції, впізнання, ненадання допомоги, судові витрати, економічна вигода, відповісти, ринкові відносини, показник, недоторканність особи, черговий, віддання до суду, позивач, судова компетенція, об'єднання позовів, подання прокурора, текстове тлумачення, безстроковий, немає часу, доповісти,

ненавидіти, у того, вітчим, позбавлення батьківських прав, фаховий, проміжний, мережа.

Завдання 2. виправте в реченнях орфографічні помилки.

1. Підозра в скоєні злочину базується на показах свідків. 2. Адвокат вимагав термінового виправлення допущеної похибки в протоколі. 3. Було здійснено судово медичну експиртизу. 4. На підставі кримінального кодексу України було порушено справу. 5. Звернення було адресовано Голові суду. 6. «Закон «про закупівлі» не регулює ці відносини. 7. Київський Апеляційний суд розглянув скаргу. 8. Відповідач був засуджений за невиконання ухвали суду, що призвело до значних матеріалних втрат.

Завдання 3. виправити в реченнях пунктуаційні помилки.

1. Рішення суду першої інстанції було визнано законним, проте, апеляційний суд скасував його через нові обставини справи. 2. Позивач надав усі необхідні докази, однак, суд не взяв їх до уваги через процесуальні порушення. 3. Законодавство передбачає обов'язковість реєстрації нерухомості, тобто, перехід права власності вважається завершеним лише після внесення відомостей до державного реєстру. 4. Отже, суд приймаючи рішення, керувався законом.

Завдання 4. Відредагувати речення і пояснити виправлення.

1. Документи які були вилучені у підозрюваного, передано до слідчого відділу. 2. Особа, яка проходить у справі, була допитана вчора. 3. Згідно вимог Закону України, діяльність здійснюється в межах повноважень. 4. Слідчий, під час огляду місця події, виявив додаткові докази. 5. Оперативні заходи, що були проведені, дозволили виявити мережу шпигунів. 6. Службовець, який, не виконав наказ, буде притягнутий до відповідальності. 7. Працівники СБУ виконали завдання, і це дало змогу запобігти терористичному акту.

Завдання 5. *Відредагуйте наведені словосполучення.*

Захоплюючі розповіді, ведучий спеціаліст, бажаючі взяти участь, відстаючий студент, діюче законодавство, виконуючий обов'язки, знаюча людина, протест подорожуючого, початкуючий юрист, працюючий пенсіонер, пануюча думка, пояснююча записка, головуючий на зборах, пишучий скарги, існуючі протиріччя, знаходиться на військовій службі, інакомислячий.

Завдання 6. *Відредагуйте словосполучення, уникаючи калькування.*

Навчання по бажанню, по самим скромним підрахункам, по закінченні терміну покарання, живе по цьому адресу, нарада по цьому питанню розпочнеться, помилка по неувважності, заняття проведено згідно плану, хочу звернутися по приватній справі, по справам служби, роз'їхались по об'єктам, по юридичним питанням, повідомити по факсу, розмовляти на українській мові, по дотриманню Декларації по правам людини, по програмі захисту свідків, по вашій вині, іти по слідам, старший по віку.

Завдання 7. *Запишіть подані речення, дотримуючись правил милозвучності. Поясніть правильність свого вибору.*

1. Юрист у військових справах – фахівець (у/в) сфері юриспруденції, який надає правову допомогу призовникам і військовозобов'язаним. 2. Юрист – фахівець, який має професійні правові знання (у/в) галузі юридичних наук, законодавства і практики його застосування. 3. Військовослужбовці під час виконання службових обов'язків мають право застосовувати заходи фізичного впливу, а також носити, зберігати (і/та) застосовувати спеціальні засоби, зброю (у/в) порядку, (у/в)становленому законодавством. 4. Правосуддя – це самостійна галузь державної діяльності, яку здійснює суд шляхом розгляду (і /й) вирішення (у/в) судових засіданнях (у/в) особливій, (у/в) встановленій законом, процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ. 5. Тільки суд має право розглядати справи серйозних правопорушень (і/й) виправдовувати осіб або застосовувати до них покарання від імені держави.

б. Охорона громадського порядку – це проведення уповноваженими державними органами (у/в) тісній взаємодії з громадськістю різноманітних заходів. 7. Здійснюючи охорону громадського порядку, органи внутрішніх справ вступають (у/в) різноманітні організаційно-правові відносини з іншими органами державного управління, громадськими організаціями (і/й) громадянами.

Література

1. Мова української юриспруденції: навч. посіб. Вид. 2-ге, виправл. і допов. / за ред. В. М. Пивоварова, О. А. Лисенко. О. А. Шумейко. Харків: Право, 2023. 343 с.
2. Масицька Т. Є. Українська мова (за професійним спрямуванням): навчальний посібник для здобувачів вищої освіти факультету міжнародних відносин. Луцьк, 2024. 205 с.
3. Складні випадки наголошування слів. URL: <https://bosaksvitlana.blogspot.com/2016/10/skladni-vypadky-naholoshuvannia-sliv.html>
4. Український правопис. Режим доступу: <https://mova.gov.ua/storage/app/sites/19/2026/rishennja-komisiji/01-03/sdm-ukrayinskii-pravopis-vidannia.pdf>

Заняття 3. Лексична та морфологічна компетентність фахівця

Теоретичні питання

1. Поняття лексичної та морфологічної компетентності.
2. Диференціація лексики професійного спрямування (синонімія, паронімія, омонімія, антонімія, фразеологія).
3. Особливості морфологічних норм в юриспруденції.

Практичні завдання

Завдання 1. Доберіть до поданих слів синоніми, поясніть, у чому їхня

відмінність та особливість уживання у мовленні юриста.

Де-факто, де-юре, дипломат, закон, юрист, юридичний, демаркація, юстиція, постанова, конвенція, комюніке, оптація.

Завдання 2. *Провідмініайте прізвища, імена та по батькові.*

Вернигора Ігор Дмитрович. Білокінь Олег Максимович. Коваленко Марія Василівна. Петльоха Любов Іванівна. Поліщук Ілля Савович. Гончаренко Олександр Євгенович. Іваньо Ярослав Васильович. Панікаровська Ольга Яківна.

Завдання 3. *Запишіть, замінивши числівники словами.*

Контракт уклали з 257 здобувачами; на 1311 підприємствах; посвідчення вручили 294 працівникам; стаття 145; заяви надійшли від 543 учасників; до 776 пунктів; угоди уклали з особам; листи надійшли від 587 осіб; у 578 пунктах; познайомитися з 534 працівниками, відстань до будинку не більше 250 метрів, у додатку близько 11 схем; бесіда з 57 відвідувачами, книга ілюстрована 48 малюнками.

Завдання 4. *Поясніть значення поданих слів. Складіть з ними речення.*

В а р і а н т 1

Професійний – професіональний, численний – числовий – чисельний, додержувати – додержуватися, нервувати – нервуватися, показчик – показник, афект – ефект, кампанія – компанія, завдання – задача, замісник – заступник; суспільний – громадський, закінчити – завершити; зміст – значення – смисл; екземпляр – примірник.

В а р і а н т 2

Свідоцтво – свідчення, рятівник – рятувальник, публіцистичний – публічний, показний – показовий, плутати – путати, особистий – особовий – особливий, типівий – типовий, військовий – воєнний, гармонійний – гармонічний, формувати – формулювати.

Варіант 3

Анотація – нотація, питання – запитання, афективний – ефективний, батьків – батьківський, визволяти – звільняти – вивільнення, вигляд – вид, визначати – відзначати – зазначати, виконавський – виконавчий.

Варіант 4

Підкреслити – наголосити, слідкувати – стежити, викривати – розкривати, вирішення – рішення, гарантійний – гарантований, діючий – діяльний, стримувати – утримувати; відігравати – грати; довіряти – доручати; довід – доказ; правильно – вірно; музикальний – музичний.

Завдання 5. Утворіть від іменників форму кличного відмінка.

Військовослужбовець Андрій; Василь Михайлович; Іван Степанович; Людмила Василівна: голова зборів; пан начальник; доповідач; шановний претендент; адвокат; суддя; засновник фірми; редактор; секретар; посередник; громада; референт; юрист; Ігор Петрович; Нінель Миколаївна; Зоя Павлівна; курсант Євгеній; пані Надія; колега Бондарчук; шановний прокурор; громадянин; роботодавець; добродій Клименко.

Завдання 6. Утворіть словосполучення, дібравши до запропонованих прикметників іменники: відносини, взаємини, стосунки, ставлення, відношення.

Виробничі, доброзичливі, господарські, грошові, промислові, товарні, соціально-економічні, суспільно-політичні, кредитні, майнові, естетичні, синтаксичні, математичні, процентні, торгові, родинні, міжнародні, міжнаціональні, громадські, ворожі, дипломатичні, економічні, класові, земельні, уважні.

Завдання 7. Доберіть до поданих словосполучень нейтральні синоніми.

Виганяти з посади, стусонуту пацана, запеклий ворог, угроблювати життя, теперечки буду, грабіж хором, волати на допомогу, військовий кримінал, чужі

статки, службова шишка, застосування принуки, ремесло юриста, липовий документ, спричинення кончини, благословляти проект закону, сповити дитину, апогей слави.

Завдання 8. *Запишіть правильні варіанти словосполучень і речень.*

I. Навчання по бажанню; по самим скромним підрахункам; по закінченні терміну покарання; живе по цьому адресу; нарада по цьому питанню розпочнеться; помилка по неуважності; заняття проведено згідно плану; хочу звернутися по приватній справі; по справам служби; роз'їхались по об'єктам; по юридичним питанням; повідомити по факсу; розмовляти на українській мові; по дотриманню Декларації по правам людини; по програмі захисту свідків; по вашій вині; іти по слідам; старший по віку; подібний на батька.

II. Моя думка співпадає, можливо, з позицією комісії. Слідуючим питанням буде питання про міри, які були прийняті прокуратурою стосовно цієї справи. Умісно сказати: ви зробили вірно, що оплатили за комунальні послуги. Зробити виключення. Дякую вас. І так далі. Опровергати повідомлення. Підготувати заключення. Не слід вмішуватися в діла судових органів.

Завдання 9. *Запишіть словосполучення, розкривши дужки та поставивши прізвища, імена та по батькові в потрібному відмінку. Прокоментуйте свій вибір.*

Варіант 1

Доручити (Йосипів Василь Григорович). Домовитися з (Тихохід Любомир Валентинович). Посвідчення вручити (Мажуга Оксана Василівна та Кравець Григорій Степанович). Побачити (Дудко Антін, Іваньо Гнат, Хміль Василь, Кабиш Микола, Шеховець Сергій). Розмовляти з (Федів Юрій Іванович, Сніжко Олег Ілліч, Логвин Олександр Опанасович, Русин Карпо, Турчин Назар). Повістку вручити (Засуха Федір Кирилович, Дейнека Яніна Вадимівна, Чечуга Марина Георгіївна, Прокопів Олег Геннадійович, Гудима Орест

Микитович).

Варіант 2

Запропонувати (Непийпиво Павло). Приїхати з (Панич Сергій). Запитати в (Тягло Олександр). Товаришувати з (Грушівець Віктор). Допомогти (Булига Петро). Віддати (Сєдих Дмитро). Записати (Сірко Висиль). Зустріти (Довбуш Олег). Запросити (Крекотень Георгій). Відповісти (Жванія Іраклій). Поговорити з (Головко Станіслав) Попередити (Акопян Тимур). Надіслати (Ковалів Богдан). Надати допомогу (Муха Михайло, Ільїн Остап). Показати (Завірюха Микола). Повідомити (Затуливітер Григорій). Поінформувати (Іванець Віктор).

Література

1. Мова української юриспруденції: навч. посібн. Вид. 2-ге, виправл. і допов. / за ред. В. М. Пивоварова, О. А. Лисенко. О. А. Шумейко. Харків: Право, 2023. 343 с.
2. Українська мова професійного спрямування / В. М. Пивоваров, П. М. Фівкін, О. А. Лисенко, О. А. Шумейко: навч. посіб. Харків : Право, 2025. 230 с.
3. Український правопис. URL: <https://mova.gov.ua/storage/app/sites/19/2026/rishennja-komisiji/01-03/sdm-ukrayinskii-pravopis-vidannia.pdf>
4. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови : посібник. Київ : Освіта, 2018. 287 с.

Заняття 4. Стилiстична диференцiацiя мови професiйного спрямування

Теоретичні питання

1. Поняття стилістичної диференціації та її роль у юридичній мові
2. Основні стилі мови професійного спрямування: науковий, офіційно-діловий та публіцистичний
3. Жанрові особливості стилів мови юриспруденції

Практичні завдання

Завдання 1. *Встановити, яка із словесних форм нормативна та в яких стилях може вживатися.*

I. Наслідувати батька – наслідувати батькові; зрадити принципам – зрадити принципи; запобігати помилкам – запобігати помилок; на захист – в захист; згідно наказу – згідно з наказом – відповідно з наказом; на знак вдячності – у знак вдячності; з ініціативи – по ініціативі – за ініціативою; за методом – по методу; по мірі – в міру; з міркувань – по міркуваннях; набувати досвіду – набувати досвід; надавати вигляду – надавати вигляд; надавати відпустку – надавати відпустки; по обов’язку – з обов’язку; оволодіти мовою – оволодіти мову; опанувати спеціальністю – опанувати спеціальність; більший мене – більший за мене.

II. Позбутися звички – позбутися від звички; засідання триває – засідання продовжується; на адресу – по адресі; по бажанню – за бажанням; на вимогу – за вимогою – по вимозі; з вини – по вині – за виною; у відміну – на відміну; за відомостями – по відомостях; відповідно меті – відповідно до мети – відповідно з метою; по вказівці – за вказівкою; властивий для твору – властивий творові; на доказ – в доказ; по документу – за документом; за домовленістю – по домовленості; за дорученням – по дорученню – на доручення; дякую вас – дякую вам; завідувач кафедри – завідуючий кафедрою; завідуючий відділом – завідувач відділу; по заклику – на заклик – за закликом.

Завдання 2. *Доберіть приклади невеликих текстів різних стилів. Схарактеризуйте мовні засоби.*

Завдання 3. *Опишіть предмет або явище на ваш вибір, використовуючи засоби офіційно-ділового, наукового, художнього, публіцистичного, розмовного стилів.*

***Завдання 4.** Проаналізуйте два фрагменти тексту. Визначте, до якого підстилю юридичної мови належить кожен із них (наприклад, законодавчий, судовий, адміністративний). Обґрунтуйте свою відповідь, вказуючи на характерні ознаки: лексику, синтаксис та загальний тон.*

Фрагмент 1

Громадяни мають рівні конституційні права і свободи та є рівними перед законом. Не може бути привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження...

Фрагмент 2

Вивчивши матеріали справи, заслухавши пояснення сторін, суд приходять до висновку, що позовна заява підлягає частковому задоволенню. Відповідач зобов'язаний відшкодувати позивачу завдані збитки в розмірі 15 000 гривень...

***Завдання 5.** Прочитайте наведене речення з публіцистичної статті. Визначте слова та звороти, що надають йому емоційного забарвлення. Перепишіть речення, замінивши ці слова на нейтральні, характерні для офіційно-ділового стилю.*

1. Це кричуще порушення прав людини, яке, безсумнівно, вимагає негайного, рішучого втручання з боку компетентних органів. 2. Злочинне угруповання, що тероризує мирних громадян, повинно бути повністю знешкоджене, а всі його жахливі діяння – розкриті. 3. Абсолютно неможливо ігнорувати цей ганебний акт корупції, який підриває довіру до всієї системи. 4. Нахабна поведінка чиновника, яка відверто демонструє його зневагу до закону, є неприпустимою і має отримати жорстку оцінку. 5. Ці кричущі факти свавілля просто змушують нас вимагати невідкладного розслідування і притягнення всіх винних до заслуженої відповідальності. 6. Чи можемо ми миритися з цим беззаконням? Звичайно, ні! Злочинці повинні нести відповідальність за свої жахливі діяння!

Завдання 6. Наведений текст містить розмовну та неточну лексику. Відредагуйте кожне речення, замінивши неюридичні слова на терміни, що відповідають науковому стилю, та зробіть формулювання більш точними.

Злочинне діяння – це, по суті, щось дуже погане, що тягне за собою покарання. Це відбувається, коли людина робить щось протизаконне. Наприклад, якщо хтось краде чужі речі, то він порушує закон. Тому, йому слід відповідати перед судом."

Завдання 7. На основі наданих фактів сформулюйте п'ять речень, які становлять короткий науковий висновок або частину наукової статті. Використовуйте безособові конструкції, пасивний стан та вставні слова, що вказують на логічний зв'язок.

Реалізація права на свободу слова може конфліктувати з правом на повагу до гідності.

Законодавство встановлює певні обмеження для права на свободу слова.

Метою обмежень є захист прав інших осіб.

У судах розглядаються справи про дифамацію та образу честі.

Конфлікт прав вирішується шляхом балансування інтересів.

Література

1. Українська мова професійного спрямування. В.М. Пивоваров, П.М. Фівкін, О.А. Лисенко, О.А. Шумейко : навч. посіб. Харків : Право, 2025. 230 с.

2. Мова української юриспруденції: навч. посіб. Вид. 2-ге, виправл. і допов. / за ред. В. М. Пивоварова, О. А. Лисенко. О. А. Шумейко. Харків: Право, 2023. 343 с.

3. Токарська А. С., Кочан І. М. Українська мова фахового спрямування для юристів : підручник. Київ : Знання, 2008. 416 с.

Заняття 5. Офіційно-діловий стиль у професійній діяльності

Теоретичні питання

1. Офіційно-діловий стиль: різновиди, жанри та ознаки. та мовні засоби
2. Законодавчий підстиль: ознаки та мовні засоби
3. Мовні особливості дипломатичних документів

Практичні завдання

Завдання 1. Проаналізуйте наведений фрагмент тексту та визначте, чи відповідає він вимогам офіційно-ділового стилю. Зверніть увагу на такі аспекти: *а) чи використані терміни, кліше та слова, характерні для юридичної мови? б) чи є речення складними, але логічно структурованими? в) які граматичні форми (напр., дієслова, іменники) переважають? г) чи є в тексті стилістичні кліше?*

ПОСТАНОВА

ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

14 вересня 20256 року

м. Київ

Київський апеляційний суд у складі колегії суддів:
голови судового засідання – судді Петренка І.В.,
суддів – Сидорова П.С., Коваленко А.Д.,
за участю секретаря судового засідання – Іваненко К.О.,
розглянувши у відкритому судовому засіданні в залі суду апеляційну скаргу громадянина Смирнова В.О. на рішення Оболонського районного суду м. Києва від 15 червня 2025 року у цивільній справі за позовом Смирнова В.О. до ТОВ «Будінвест» про стягнення неустойки та відшкодування моральної шкоди,

ВСТАНОВИВ:

Рішенням Оболонського районного суду м. Києва від 15 червня 2025 року позов Смірнова В.О. задоволено частково. Суд стягнув з ТОВ «Будінвест» на користь позивача неустойку в розмірі 25 000 грн. та відмовив у стягненні моральної шкоди. Позивач, не погодившись із рішенням суду в частині відмови, подав апеляційну скаргу, в якій просить скасувати рішення суду першої інстанції та ухвалити нове рішення, яким задовольнити позов у повному обсязі, мотивуючи свої вимоги тим, що суд необґрунтовано відмовив у стягненні моральної шкоди. Розглянувши доводи апеляційної скарги, матеріали справи та заслухавши пояснення сторін, колегія суддів вважає апеляційну скаргу такою, що не підлягає задоволенню.

Завдання 2. Відредагувати текст, написаний розмовним стилем, перетворивши на офіційно-діловий стиль, придатний для використання в юридичному документі. Зосередьтеся на заміні лексики, усуненні суб'єктивних оцінок та стандартизації формулювань.

Ну, ми там домовилися з одним типом, щоб він нам продав свою хату. Все було чітко, він сказав, що віддасть ключі десь за тиждень, а потім зник і телефон не бере. Ми тепер не знаємо, що робити, і хочемо, щоб його притягнули до відповідальності, бо вважаємо, що він нас кинув на гроші.

Завдання 3. Складіть документ рапорт про виявлення порушення військової дисципліни, дотримуючись усіх вимог офіційно-ділового стилю: наявність реквізитів, використання стандартизованих фраз, точність і лаконічність викладу.

Завдання 4. Виправте помилки та запишіть речення правильно.

1. Скінчивши академію, мене призначили на посаду оперуповноваженого обласного управління поліції. 2. Повернувшись із командировки, йому вдалося відкрити власну фірму. 3. Комп'ютери останнього покоління оснащені запам'ятовуючими пристроями. 4. Картина

мала вражаючий ефект. 6. Існуючий закон не виконується на 70 відсотків. 6. Мені нанесені тілесні пошкодження. 7. В підтвердження сказаного подаю справку. 8. У суді давав покази на рідній мові. 9. Потерпілого повідомлено про застосування до нього мір.

Завдання 5. Перебувати речення так, щоб вони були чіткими, лаконічними та такими, що відповідають нормам офіційно-ділового стилю.

Наприклад: «Ми зобов'язані забезпечити охорону порядку на цій території, бо так написано в законі». – Відредаговане речення: «Забезпечення громадського порядку на зазначеній території є обов'язковим згідно з вимогами законодавства».

1. Я, Коваль Нестор Романович, був змушений подати позовну заяву, бо мені не виплатили заробітну плату.. 2. Ми провели нараду і вирішили, що треба терміново прийняти наказ 3. Керівник дозволив мені не ходити на роботу завтра, тому що я хворію. 4. Цей закон вступає в силу після того, як його опублікують. 5. Ми зобов'язуємо вас зробити це якнайшвидше». 6. Наші юристи розглянули ваш лист і сказали, що він не має правової сили. 7. Я не згоден з цим рішенням, бо воно несправедливе. 8. Керівник доручив мені з'ясувати всі обставини цієї ситуації, щоб уникнути проблем у майбутньому.

Завдання 6. Проаналізуйте текст, знайдіть і виправте стилістичні помилки (використання розмовної лексики, емоційних висловлювань), які неприйнятні для офіційного документа.

Текст

У відповідь на ваш лист-скаргу, змушені повідомити, що ваші вимоги, на наш погляд, не мають ніяких підстав. Ви, очевидно, неправильно зрозуміли умови контракту, а тому нам доведеться відхилити ваше прохання.

Завдання 7. Визначте стиль, підстиль та жанр поданого тексту. Проаналізуйте мовні особливості.

Уряди держав – членів Ради Європи, які підписали цю Конвенцію, беручи до уваги Загальну декларацію прав людини, проголошену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року, беручи до уваги те, що ця Декларація має на меті забезпечити загальне та ефективне визнання і додержання проголошених у ній прав,

беручи до уваги те, що метою Ради Європи є досягнення тіснішого єднання між її членами і що одним із засобів досягнення цієї мети є забезпечення і розвиток прав людини та основоположних свобод,

знову підтверджуючи свою глибоку віру в ті основоположні свободи, які становлять підвалини справедливості та миру в усьому світі і які найкращим чином забезпечуються, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого боку, завдяки спільному розумінню і додержанню прав людини, від яких вони залежать,

сповнені рішучості, як уряди європейських держав, що є однодумцями і мають спільну спадщину політичних традицій, ідеалів, свободи і верховенства права, зробити перші кроки для забезпечення колективного гарантування певних прав, проголошених у Загальній декларації,

підтверджуючи, що Високі Договірні Сторони, відповідно до принципу субсидіарності, несуть основну відповідальність за захист прав і свобод, визначених цією Конвенцією та протоколами до неї, і що при цьому вони наділені свободою розсуду, яка підлягає наглядовій юрисдикції з боку Європейського суду з прав людини, створеного за цією Конвенцією, домовилися про таке:...

Література

1. Українська мова професійного спрямування. В.М. Пивоваров, П.М. Фівкін, О.А. Лисенко, О.А. Шумейко : навч. посіб. Харків : Право, 2025. 230 с.
2. Мова української юриспруденції: навч. посіб. Вид. 2-ге, виправл. і допов. / за ред. В. М. Пивоварова, О. А. Лисенко. О. А. Шумейко. Харків: Право, 2023. 343 с.

3. Токарська А. С., Кочан І. М. Українська мова фахового спрямування для юристів : підручник. Київ : Знання, 2008. 416 с.

Модуль 2. КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ФАХІВЦЯ

Заняття 6. Культура мовлення як показник комунікативної компетентності

Теоретичні питання

1. Поняття, зміст та особливості професійної комунікативної компетентності
2. Культура мови і культура мовлення: поняття, ознаки
3. Службовий мовленнєвий етикет. Особливості дипломатичного етикету.

Практичні завдання

Завдання 1. Знайдіть порушення культури мовлення. Відредагуйте і запишіть правильні варіанти.

Варіант 1

Бути на доброму рахунку, в залежності від, відігравати значення, відсторонити від обов'язків, взяти себе в руки, звернутися з наступними питаннями, завідуючий відділом, відволікати увагу, відноситися до кращих, відноситися з повагою, відносно мало, вірний спосіб, вірний програш, з оригіналом вірно, все рівно, дозволяє врахувати, забезпечити безпеку, закон вступає в силу, відповідно з законом, зустрічаються помилки, отримати згоду, користуватися пошаною, з тих пір, на цей рахунок, одержати досвід, по проханню, потрясаючий ефект, прийняти резолюцію, робити враження.

Варіант 2

Ведучий спеціаліст, у відповідності до, головнокомандуючий військом, відновити на посаді, заключати угоду, приймати міри, відклонити пропозицію,

це не відноситься до справи, вірна думка, вірний розрахунок, в області науки, вражаючий результат, в той же час, за виключенням, згідно до закону, згідно закону, інформація на рахунок доповнень, приймати до відома, присвоїти звання, заключення комісії, на другий день, не дивлячись на це, перш за все, по закінченні, приміняти зброю, робити вигляд, у випадку чого, хвилюючі слова.

Варіант 3

Думки співпадають; триває підписка на газети; поранення в області шиї; дача хабаря; не проводять послідовних заходів; наносять значну шкоду; згідно рішення; представлення матеріалів; взаємовідношення між державами; в якості потерпілої; визвав негативну реакцію; вищестоящий орган; відновилася переписка; я рахую, що...; учбовий план; з моїх слів записано вірно, у всякому випадку, шокуючий випадок, у випадку необхідності, явка обов'язкова.

Завдання 2. Проаналізуйте наведені речення. Визначте, які ознаки культури мовлення порушені. Запропонуйте правильний варіант кожного речення.

1. На протязі місяця було проведено розслідування. 2. Ми будемо приймати міри по цьому факту. 3. Згідно чинного законодавства, громадянин має право на захист. 4. Давайте розглянемо це питання більш детальніше. Нами були прийняті відповідні дії. 5. Не дивлячись на обставини, справа має бути закрыта.

Завдання 3. Підготуйтеся до телефонної розмови з метою з'ясувати наявність вакансії експерта-консультанта із суспільно-політичних питань в організації. Під час розмови уточніть умови праці й вимоги до претендентів. Використовуйте формули мовного етикету.

Завдання 4. Змодельуйте ситуацію, типову для співбесіди, що відбувається під час прийому на роботу на посаду аналітика міжнародної

сфери чи аналітика внутрішньодержавних політичних та економічних процесів. Відтворіть її, зверніть увагу на етикетні мовні формули.

Завдання 5. *Відредагуйте мовні конструкції та поясніть помилки.*

Вважати необхідним, в загальному випадку, відволікати увагу, вклад в науку, в найближчий час, в подальшому, в данному випадку, всі бажаючі, в цілому, гостра необхідність, давати добро, давати можливість, добитися результатів, доля істини, заключається в тому, заключити договір, звернутися за допомогою, звідси слідує, реєстрація учасників, приймати ухвалу, прийняти чиюсь сторону, ставити до відома, явна помилка, предвзяте ставлення, приходиться на думку, управляючий, в якості секретаря, в той час як, так як, направляти в правильному руслі.

Завдання 6. *Наведіть приклади мовних формул, характерних для дипломатичного етикету.*

Література

1. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Вид. 2-ге, випр. та доп. / за ред. В.М. Пивоварова, О.А. Лисенко, О.А. Шумейко. Харків : Право, 2023. 294 с.
2. Етика ділового спілкування / за ред. Т.Б. Гриценко та ін. Київ : Центр учбової літератури, 2007. 344 с.
3. Подворна О. Г. Дипломатичний протокол та етикет: навчальний посібник. Вид. 2-ге: перероб. та доп. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2020. 218 с.
4. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет : підручник / 2-ге вид., виправл. К.: Знання, 2012. 262 с.

Заняття 7. Українська юридична термінологія

Теоретичні питання

1. Засади українського термінознавства
2. Поняття юридичного терміна. Відмінність термінів від загальноновживаних слів, номенклатурних назв та професіоналізмів
3. Класифікації юридичних термінів

Практичні завдання

Завдання 1. *Складіть речення з використанням термінів: позивач, відповідач, ухвала, колізія, юрисдикція.*

Завдання 2. *Прочитайте наведений фрагмент наукової статті. Визначте основні юридичні терміни та поясніть їх роль у тексті. Проаналізуйте, як використовується складнопідрядний синтаксис для розкриття причиново-наслідкового зв'язку.*

Правовий інститут власності є фундаментальним у системі цивільного права, оскільки він визначає межі та характер правомочностей суб'єктів щодо належного їм майна. Відповідно до положень статті 316 Цивільного кодексу України, право власності набувається на підставах, не заборонених законом, зокрема, на підставі правочину. У зв'язку з цим, аналіз способів набуття права власності, зокрема первісного та похідного, є ключовим для правильного застосування норм права.

Завдання 3. *Доберіть синоніми до терміна «дипломатія» та складіть з ними речення. Поясніть різницю у відтінках значень.*

Завдання 4. *Визначити вид юридичного терміна (наприклад, загальноюридичні, міжгалузеві, галузеві). З'ясуйте визначення термінів і складіть з ними речення.*

Право. Договір купівлі-продажу. Кримінальний кодекс. Процесуальні норми. Міжнародне право. Дипломат. Міжнародні відносини. Регіональні студії. Суспільні комунікації.

Завдання 5. З наведеного переліку згрупуйте слова: а) юридичні терміни; б) номенклатурні назви; в) професіоналізми; г) загальноживані слова.

Ком'юніке; ООН; солдат; зброя; нотифікація; суд; наказ; контрактна служба; ЄС; модальність; демарш; «бронік»; МАГАТЕ; мораторій; деблокування; персона грата; контрнаступ; суд; законодавство; Герой України; ЗСУ; віндикація; прокурор; Конституція України; девіантна поведінка; поліграф; дактилоскопічна експертиза; ставка віч-на-віч; рапорт; зашити справу; правопорушення; презумпція; слідчий ізолятор (СІЗО); відводити; відкатати; казус.

Завдання 6. виправте помилки, пов'язані з неправильним уживанням паронімів.

1. Полковник Савчук великі надії покладав на сина, але той опинився на лаві підсудних, не виправдав довіреність батька. 2. Свідок Остапенко заявив, що опізнати тих, хто скоїв злочин, він не зможе, бо не бачив їх в особистості. 3. Необхідно направити його на примусове лікування від алкоголю. 4. Мій підзахисний не мав спеціальної освіченості. 5. Назара обвинувачено в хуліганських діях, які відзначаються особливою зухвалістю. 6. Під час обшуку в Ковальова були знайдені втаємничені письмена.

Завдання 7. Знайдіть у словниках та законодавчих актах визначення термінів «Юридична особа» та «Фізична особа». Порівняйте їх та визначте відмінності.

Література

1. Мова української юриспруденції: навч. посіб. Вид. 2-ге, виправл. і допов. / за ред. В. М. Пивоварова, О. А. Лисенко. О. А. Шумейко. Харків: Право, 2023. 343 с.
2. Мовний коментар до Конституції України та інших нормативних актів / за заг. ред. П. Гриценка, С. Головатого]. Харків : Право, 2025. 352 с.
3. Чулінда Л. І. Українська правнича термінологія : навч. посіб. Київ : магістр-XXI сторіччя, 2009. 112 с.

Заняття 8. Особливості функціонування юридичних термінів у правовій сфері

Теоретичні питання

1. Джерела та способи творення термінів
2. Лінгвістичні проблеми функціонування юридичних термінів
3. Юридична лексикографія

Практичні завдання

Завдання 1. Відредагуйте текст, замінивши синоніми на єдиний, найбільш точний термін.

Текст 1

Ухвала суду є обов'язковим для виконання рішенням. Це постановлення було прийнято за результатами розгляду клопотання. Даний вердикт не підлягає апеляційному оскарженню.

Текст 2

Заявник подав до суду звернення, у якому просив визнати недійсним цей договір. Його прохання було розглянуто, і суд виніс рішення.

Текст 3

Поліція склала протокол про правопорушення, а потім цей документ був переданий до слідчого.

Текст 4

Підсудний, який був визнаний злочинцем, отримав вирок. Йому призначили покарання у вигляді позбавлення волі.

Текст 5

Він вчинив протиправну дію, за що був затриманий. Цей проступок був кваліфікований як адміністративне порушення.

Завдання 2. *Знайдіть дефініції таких термінів:*

юрисдикція, легітимність, презумпція невинуватості, правочин, імунітет, дезавування, денонсація міжнародного договору, імплементація, клаузула, екстрадиція.

Завдання 3. *Запишіть відповідно до вимог офіційно-ділового стилю, використовуючи відповідні юридичні терміни.*

1. Він обіцяв заплатити, але не зробив цього. 2. Вони домовилися, що це буде зроблено завтра. 3. Заявник не дав жодних паперів, які б доводили його слова. 4. Керівник сказав йому, що він звільнений, тому що він робив багато помилок. 5. Ми маємо передати всі документи вчасно, щоб не було проблем. 6. Вони сперечалися, кому належить та квартира. 7. Чоловік напав на іншого, і це визнали злочином.

Завдання 4. *Проаналізуйте уривок юридичного тексту, знайдіть у ньому некоректно вжитий термін і поясніть, який термін мав бути використаний.*

Текст 1

Відповідач був визнаний винним, і суд виніс йому покарання у вигляді штрафу.

Визначте, чи є термін «винним» у цьому контексті точним? Якщо ні, який термін краще використати, і чому?

Текст 2

Ця угода вважається злочином, оскільки одна зі сторін не виконала своїх зобов'язань.

Визначте, чи коректно вжито термін «злочином». Поясніть, який термін є більш точним, і чому.

Текст 3

Він добровільно покинув свою посаду, бо не впорався з обов'язками, і це було зафіксовано в його звільненні.

Визначте некоректний юридичний термін. Поясніть, який термін варто використати замість нього, і обґрунтуйте, чому.

Завдання 5. Утворіть похідні слова від поданих термінів. Визначте способи словотвору.

Редемаркація, віза, злочин, тактика, агресія, презумпція, дезертир, служба, дипломат, автократія, право, позов, анклав, пільга, ротація, мобілізація, суд.

Література

1. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види : монографія / М. І. Любченко. Харків : Права людини, 2015. 280 с.
2. Мова української юриспруденції: навч. посіб. Вид. 2-ге, випр. та допов. / за ред. В.М. Пивоварова, О. А. Лисенко. О. А. Шумейко. Харків: Право, 2023. 294 с.
3. Мовний коментар до Конституції України та інших нормативних актів / за заг. ред. П. Гриценка, С. Головатого. Харків : Право, 2025. 352 с.
4. Словник сучасного правничого терміновживання: українсько-російсько-англійський / уклад. С. М. Бервено, В. С. Калашник, В. С. Козадаєв, О. А. Лисенко, Г. А. Сергєєва; за ред. В. С. Калашника, С. М. Бервена. Харків: Право, 2017. 368 с.

Заняття 9. Іншомовні слова як засіб найменування правових понять

Теоретичні питання

1. Поняття та види запозичень
2. Ознаки іншомовності термінів
3. Стратегії та прийоми перекладу юридичних термінів
4. Вимоги до вживання іншомовних та питомих термінів в професійному мовленні

Практичні завдання

Завдання 1. *Запишіть українські відповідники до поданих іншомовних слів.*

Імплементация, генерувати, криміналістика, нотаріус, юрисдикція, арбітраж, інтенція, стагнація, апелювати, лобізм, рапорт, медіація, легітимація, юрист, омбудсмен, релевантний, пролонгувати, ратифікація.

Завдання 2. *Визначте походження термінів, користуючись словником іншомовних слів, складіть із ними речення юридичного спрямування.*

Анексія, мобільний, логістика, еміграція, екстрадиція, інкримінувати, презумпція, санкція, юстиція, конвенція, ротація, плюралізм, позиція, аташе, біпатрид, бона фідес, дипломатична пошта, екзекватура, інсурекція, конценсус, персона грата.

Завдання 3. *Використовуючи доступні джерела (наприклад, юридичні словники, глосарії та тексти законодавчих актів), знайдіть українські відповідники для англійських юридичних термінів *common law* та *equity*.*

Виклик: Ці терміни є специфічними для англосаксонської правової системи і не мають прямих аналогів в українському законодавстві. Перекладач повинен не просто перекласти слова, а й пояснити суть цих понять.

Запропонуйте варіанти перекладу, а також напишіть коротке (2-3 речення) пояснення до кожного, щоб розкрити його правову природу.

Завдання 4. До українських слів запишіть іншомовний відповідник.

Владний, вимога, виторг, відповідний, відступник, договір, запас, захисник, з'їзд, криза, модний, неспроможність, оточення, помилування, посередник, порука, перелік, підтримка, постанова, погроза, послуги, розширення, чин.

Довідка: ранг, резолюція, гарантія, амністія, пакт, інкасо, протекція, експансія, конгрес, адвокат, дистриб'ютор, ультиматум, еквівалентний, ренегат, авторитарний, занепад, стильний, шантаж, блокада, сервіс, банкрутство, номенклатура, резерв.

Завдання 5. Перекладіть українською мовою такі англійські юридичні терміни, застосувавши різні стратегії (функціональна еквівалентність; калькування (дослівний переклад; транслітерація/транскрипція; описовий переклад; комбінований переклад):

class action

bail

pro bono

Для кожного терміна запропонуйте один або кілька варіантів перекладу та коротко обґрунтуйте, яку стратегію ви обрали (наприклад, описовий переклад, функціональний еквівалент).

Завдання 6. Знайдіть оригінальну англійську версію та офіційний український переклад будь-якого міжнародного договору (наприклад, Загальної декларації прав людини, Статуту ООН або конвенції). Порівняйте переклад одного або двох пунктів, звертаючи увагу на стратегії, використані офіційними перекладачами для відтворення специфічної термінології.

Опишіть, які перекладацькі трансформації (наприклад, калькування, описовий переклад, пошук функціонального еквівалента) було застосовано, і поясніть, чому вони були необхідні в цьому контексті.

Література

1. Масицька Т. Є. Українська мова (за професійним спрямуванням): навчальний посібник для здобувачів вищої освіти факультету міжнародних відносин. Луцьк, 2024. 205 с.
2. Мова української юриспруденції: навч. посіб. Вид. 2-ге, випр. та допов. / за ред. В.М. Пивоварова, О.А. Лисенко, О. А. Шумейко. Харків : Право, 2023. 294 с.
3. Словник сучасного правничого терміновживання: українсько-російсько-англійський. Близько 30 тисяч слів і словосполучень за ред. В. С. Калашника, С. М. Бервена. Харків: Право, 2017. 368 с.

Заняття 10. Усне професійне спілкування

Теоретичні питання

1. Особливості усної комунікації
2. Монологічне та діалогічне професійне мовлення.
3. Індивідуальні та колективні форми усної комунікації в професійній діяльності.

Практичні завдання

Завдання 1. Уявіть, що ви експерт з міжнародного права, який проводить тренінг для українських військовослужбовців, що готуються до участі в миротворчій місії під егідою ООН.

Тема: «Юридичні аспекти миротворчих місій: права, обов'язки та відповідальність військовослужбовців».

Сформулюйте основні пункти вашої презентації, де необхідно пояснити правовий статус, права та обов'язки військовослужбовців на території іншої держави, а також види юридичної відповідальності.

Ключові тези:

Правовий статус миротворця (наприклад, угода SOFA).

Міжнародне гуманітарне право (Женевські конвенції).

Види відповідальності: дисциплінарна, кримінальна (за законами України та міжнародним правом).

Права та свободи місцевого населення.

Взаємодія з місцевою владою, міжнародними організаціями та іншими контингентами.

***Завдання 2.** Підготуйте виступ на одну з тем, дотримуючись вимог, що висуваються до усного професійного мовлення:*

Основи дипломатичного етикету.

Невербальні засоби комунікації.

Етичні засади діяльності юриста-міжнародника.

Свобода – це можливість робити те, що дозволено правом.

***Завдання 3.** Прослухайте аудіозапис юридичної консультації або уривок судового засідання (можна знайти в інтернеті). Зверніть увагу на темп мовлення, інтонацію, паузи та використання спеціальної термінології.*

Проаналізуйте, зазначивши, які особливості усної комунікації допомагають або, навпаки, заважають сприйняттю інформації.

Випишіть п'ять речень із запису, що містять юридичні терміни, і поясніть їхнє значення.

***Завдання 4.** Сформууйте групу з 3-4 осіб. Ваша група представлятиме інтереси клієнта в досудовому врегулюванні спору з партнером по бізнесу. Клієнт бажає зберегти ділові відносини, але отримати справедливую компенсацію.*

Розділіть ролі: юрист-переговорник, юрист-аналітик, представник клієнта.

Мета: розробити стратегію переговорів, враховуючи інтереси всіх сторін.

Процес: проведіть модерну дискусію, під час якої кожен учасник повинен висловити свою позицію, обґрунтувати її та знайти спільне рішення.

Фокусуйтеся на активному слуханні, вмінні формулювати компромісні пропозиції та веденні конструктивного діалогу.

Поєднання форм: Юридична консультація та аналіз кейсу.

Завдання 5. Проведіть коротку дискусію в групі на тему «Чи потрібно юристу використовувати в усному мовленні професійний сленг?» (наприклад, «криміналка», «адмінка», «залишити в силі», «відмазати», «процесуалка», «слідчаки», «розвалити справу» тощо).

Один учасник представляє позицію за, інший – проти. Решта – слухачі, які аналізують аргументи.

Завдання 6. Змодельуйте ситуацію, типову для надання юридичної консультації. Відтворіть її.

Література

1. Сас Н. М. Судова риторика: мистецтво публічного виступу в правозахисній діяльності. Судова риторика: мистецтво публічного виступу в правозахисній діяльності навчальний посібник. Київ : Центр навчальної літератури, 2011. 384 с.
2. Токарська А. С., Кочан І. М. Українська мова фахового спрямування для юристів : підручник. Київ : Знання, 2008. 413 с.
3. Українська мова професійного спрямування / В. М. Пивоваров, П. М. Фівкін, О. А. Лисенко, О. А. Шумейко: навч. посібн. Харків : Право, 2025. 230 с.

Заняття 11. Публічний виступ у професійній діяльності

Теоретичні питання

1. Публічний виступ як особливий тип мовлення

2. Мета, види та жанри публічного мовлення
3. Невербальні засоби передавання інформації в публічному мовленні
4. Підготовка тексту до публічного виголошення. Мовні особливості публічного виступу

Практичні завдання

Завдання 1. Уявіть, що вам потрібно провести брифінг на тему «Механізми реалізації зовнішньополітичного курсу держав, переговорних процесів та дипломатичних інструментів». Підготуйте стислий, але вичерпний усний виступ (до 5 хвилин), який має чітко й зрозуміло роз'яснити основні правові норми, обмеження та відповідальність. Зверніть увагу на структуру, логічність і точність термінології.

Завдання 2. Підготуйте до виголошення промову на одну із тем:

1. За одним злочинцем пізнаєш всі інші (Вергілій).
2. Свобода – це можливість робити те, що дозволено правом.
3. Що не забороняє закон, те забороняє зробити сором (Сенека).

Завдання 3. Після розгляду резонансної справи військовим судом, де ви були стороною, до вас звертаються журналісти за коментарем. Підготуйте усну заяву для преси (до 2 хвилин), в якій потрібно:

- коротко викласти суть рішення суду;
- пояснити його правове значення;
- уникати емоційних оцінок та розголошення конфіденційної інформації.

Тренуйтеся говорити чітко, лаконічно та впевнено.

Завдання 4. З поданих синтаксичних конструкцій змодельуйте варіанти публічного виступу:

1. Шановні пані і панове! Хотів би зауважити, що ...;
2. Аналіз ... ситуації дозволяє стверджувати, що ...;
3. На виконання постанови Кабінету Міністрів України «Про заходи ...»;

4. Варто наголосити, що ...;
5. Забезпечує право на юридичний захист (допомогу)...;
6. Відповідно до ст.10 Конституції України

Завдання 5. *Оберіть правильну форму висловлення думки.*

Призначити на посаду – назначити на посаду; визначити посадовий оклад – встановити посадовий оклад – установити посадовий оклад; випробний термін – випробувальний строк – випробувальний термін; проєкт наказу погоджено – проєкт наказу узгоджено – проєкт наказу погоджений; відмінити раніше виданий наказ – скасувати раніше виданий наказ; винести подяку – оголосити подяку – скласти подяку; згідно штатного розпису – згідно зі штатним розкладом – згідно із штатним розписом; обіймати посаду – посідати посаду; працювати методистом – працювати на посаді методиста.

Завдання 6. *Знайдіть помилки у висловленнях, характерних для публічних виступів. Запишіть відредаговані варіанти:*

Варіант 1

Я лишаю вас слова. Хто являється вашим керівником? Назвіть ваші функціональні зобов'язання. Я даю добро на виробництво цієї продукції. Я настоюю на звільненні його з посади. Ми прийшли до такого висновку. Хочу сказати ще пару слів. Ця пропозиція заслуговує уваги. Є виключення з правил. Наші думки співпадають. Він повинен зложити свої повноваження. Не збираюся доказувати свою правоту. Приступимо до обговорення. Розглянемо слідуючі запитання. Нам давно треба розробити міроприємства.

Варіант 2

Я не допускаю такої можливості. Я рахую, що це питання можна розглянути в слідуючий раз. Ми виконали поставлені перед нами задачі. Треба увести його в склад комісії. Ми приймемо це до уваги. Я розділяю вашу думку. Вдалося вірно збудувати стратегію і тактику роботи. Моє заключення слідуюче. Виконав поставлену перед ним задачу. Неодноразово задавав собі

різноманітні питання і намагався знайти відповіді. Необхідно вмішатися в конфлікт. Треба дотримувати наступних правил. Прикладемо всі зусилля. Підведемо підсумки.

Література

1. Крашеніннікова Т. В., Руколянська Н. В. Українська мова професійного спрямування: Навчальний посібник. Дніпро: ВВПЗ «ДГУ», 2025. 403 с.
2. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Вид. 2-ге, випр. і допов. / за ред. В. М. Пивоварова, О. А. Лисенко. О. А. Шумейко. Харків : Право, 2023 294 с.
3. Сас Н. М. Судова риторика: мистецтво публічного виступу в правозахисній діяльності. Київ : Центр навчальної літератури, 2011. 384 с.
4. Українська мова професійного спрямування / В. М. Пивоваров, П. М. Фівкін, О. А. Лисенко, О. А. Шумейко: навч. посіб. Харків : Право, 2025. 230 с.

МОДУЛЬ 3. ПИСЬМОВА КОМУНІКАЦІЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ СФЕРІ

Заняття 12. Документ як писемна форма професійного спілкування

Теоретичні питання

1. Особливості писемного професійного мовлення
2. Поняття документа, його ознаки та функції
3. Класифікація юридичних документів
4. Вимоги до укладання документів

Практичні завдання

Завдання 1. Ви отримали добірку з 10 документів, серед яких є: позовна заява, договір оренди, наказ про прийняття на роботу, довіреність, протокол судового засідання, рапорт про звільнення.

Потрібно:

Визначити тип кожного документа.

Скласти таблицю з колонками: «Назва документа», «Тип (процесуальний, договірний, організаційно-розпорядчий)», «Основна функція».

Обґрунтувати важливість правильної класифікації для ефективної роботи юриста.

Завдання 2. Замініть розмовні вислови на офіційні синоніми:

Попросити зробити → ...

Завдяки тому, що → ...

Задля того, щоб → ...

По суті → ...

Було прийнято рішення → ...

Більш того → ...

Звісно, що → ...

Попросити зробити → ...

Завдяки тому, що → ...

Задля того, щоб → ...

Завдання 3. З поданими нижче синтаксичними конструкціями змоделюйте різні варіанти ділового листування.

Доводимо до Вашого відома...

Відповідно до ухвали...

Згідно з постановою...

Ураховуючи умови...

Беручи до уваги...

Зважаючи на обставини...

Реалізуючи завдання...

У зв'язку з необхідністю...

У зв'язку з потребою...

Відповідаючи на Ваш лист...

Завдання 4. Укладіть тексти таких документів: *автобіографія, резюме, службова записка, пресреліз, службовий лист.*

Література

1. Бибик С. П. Ділові документи та правові папери. Харків : Прапор, 2012. 493 с.
2. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. 4-те вид., переробл. і допов. Київ : А.С.К., 2008. 400 с.
3. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Вид. 2-ге, випр. і допов. / за ред. В. М. Пивоварова, О. А. Лисенко. О. А. Шумейко. Харків: Право, 2023. 294 с.
4. Українська мова професійного спрямування / В. М. Пивоваров, П. М. Фівкін, О. А. Лисенко, О. А. Шумейко: навч. посіб. Харків : Право, 2025. 230 с.

Заняття 13. Правила оформлення реквізитів документів

Теоретичні питання

1. Національний стандарт України. Уніфікована система документації
2. Основні поняття ЄДСД: реквізит, бланк, формуляр
3. Правильність розміщення та оформлення основних реквізитів

Практичні завдання

Завдання 1. Назвіть документи, для яких характерними є подані нижче реквізити. Які мовні кліше використовують у цих документах?

1. Адресат, адресант, назва, текст, додаток, дата, підпис.
2. Адресат, назва, текст, дата, підпис.

3. Назва, текст, дата, підпис.
4. Назва, заголовок, текст, дата, підпис, печатка.
5. Назва, текст, дата, підпис, засвідчення підпису.
6. Штамп, номер, дата, назва, текст, зразок підпису, підпис керівника установи, печатка.

Завдання 2. Доповніть речення, пам'ятаючи про конкретні вимоги до написання ділових паперів.

Заяви, автобіографії, накази пишуть від ... особи. Назву установи, організації, підприємства або їхнього структурного підрозділу подають у ... відмінку, а найменування посади і прізвище подають у ... відмінку. Якщо документ розміщують на одному боці аркуша, то номер сторінки проставляють вгорі Обов'язковим(и) реквізитом(ами) будь-якого документа є ... Печатка має частково захопити Прізвище, ім'я, по батькові особи, яка пише заяву, подають у ... відмінку.

Завдання 3. Відредагуйте фрагменти заяв (рапортів):

1. Прошу Вашого дозволу на звільнення від роботи у зв'язку з сімейними обставинами з 10 по 14 грудня.
2. Прошу надати мені триденну відпустку за власний рахунок.
3. Прошу Вашого дозволу на переведення мене на заочну форму навчання за сімейними обставинами.
4. Прошу Вас прийняти мене на роботу на посаду юристконсульта відділу продажу.
5. Прошу надати відпустку на три дня через необхідність відвідати батьків.

Завдання 4. Виправте помилки в оформлюванні реквізиту «адресат». Запишіть правильні варіанти.

1. Декан факультета В. І. Крикун

2. Міністерству освіти і науки України.3. Ректор Національного університету «Харківський політехнічний університет» академік АПН України проф. Тимченко В. П.

4. Генеральні директори виробничих об'єднань, директори підприємств і керівники організацій.

5. Міністерству юстиції України Управління справами Головний спеціаліст Демчук З. М.

Завдання 5. Оформіть правильно реквізит «підпис».

1. Декан факультету слідчої та детективно діяльності Нечитайло Б. М. (підпис).

2.Литвиненко М. К. Головний бухгалтер (підпис).

3. (підпис) Начальний відділу кадрів О. Васильченко.

Завдання 6. Зредагуйте тексти й запишіть правильні варіанти.

I. Поступити в університет; зайняти перше місце в олімпіаді; одержати спеціальність викладач англійської мови; займати посаду системного аналітика; отримувати освіту у Національному юридичному університеті імені Ярослава Мудрого за спеціальністю «Право»; моя сім'я складається з чотирьох чоловіків: я, мати, батько, брат.

II. В 2025 році я вступив у Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава, де навчаюся до теперішнього часу; постійно працюю над підвищенням свого професійного рівня; проявив себе в якості досвідченого спеціаліста, досконало знаючого свою справу; протягом 2020–2024 р. р. вчився на юриста в університеті, який закінчив з гарними показниками.

Література

1. Биби́к С. П. Ділові документи та правові папери. Харків : Прапор, 2012. 493 с.

2. Глушик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. 4-те вид., переробл. і допов. Київ : А.С.К., 2008. 400 с.
3. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Вид. 2-ге, випр. і допов. / за ред. В. М. Пивоварова, О. А. Лисенко, О. А. Шумейко. Харків : Право, 2023. 294 с.
4. Українська мова професійного спрямування: навч. посіб. / В. М Пивоваров, П. М. Фівкін, О.А. Лисенко, О.А. Шумейко. Харків : Право, 2025. 230 с.

Заняття 14. Документування в службовій діяльності

Теоретичні питання

1. Правила оформлення документів щодо особового складу
2. Формуляр і реквізити довідково-інформаційної документації
3. Особливості складання службових листів

Практичні завдання

Завдання 1. Зредагуйте текст автобіографії, запишіть, дотримуючись правил оформлення.

Автобіографія.

Я Пилипчук Олег Павлович народився 10 липня 2002 р. в м. Умань.

В 2009 р. пішов в перший клас загальноосвітньої школи № 4 в м. Умань. Під час навчання в старших класах приймав участь в обласних олімпіадах по англійській мові і історії. Також приймав участь в спортивних змаганнях по спортивній греблі. В 2020 р. закінчив одинадцятий клас з срібною медаллю.

Мій батько, Пилипчук Павло Олексійович народився 25.05.1967 р. На даний час працює підприємцем.

По закінченню школи вдало здав зовнішнє тестування і поступив в Національний юридичний університет в Військово-юридичний інститут на юриста, де й до сьогоднішнього дня й навчаюся.

17.11.2021 р.

Завдання 2. Зредагуйте текст. З'ясуйте відмінності в значеннях слів програмний – програмовий, відношення – ставлення, відносини – взаємини – стосунки.

Характеристика.

Кравченко Олеся Вікторівна курсантка Військово-юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, 1990 року народження

Кравченко О. В. за час навчання в даному інституті проявила себе чесною, здібною, добросовісною, старанною курсанткою, має високий рівень у навчанні, активна на заняттях, уміє працювати самостійно, гарно сприймає програмовий матеріал.

Курсантка виявляє доброту та чуйність. Вихована, чемна, життєрадісна. До старших людей відноситься з повагою. Користується авторитетом серед товаришів.

Активна у суспільне корисливій діяльності. Має почуття громадянського обов'язку до неї. Користується авторитетом серед одногрупників і викладачів університету. Добросовісно виконує дані їй доручення.

Характеристика подається для визначення рейтингу курсантки.

Куратор академічної групи: (підпис) Бабій С. В.

27.06.25

Завдання 3. Зредагуйте речення з тексту характеристики. З'ясуйте, які вади були усунені.

Проявив себе як викладач, досконало знаючий свою справу. Користується авторитетом колег. Характеристика видана в аспірантуру Харківської правової академії. Фахом секретаря-референта оволоділа в повному обсязі. У червні 2009 року Романовським Л. М. було закінчено

навчання в інституті політології та права Національного педагогічного університету, одержавши диплом за фахом «Правознавство». Постійно підвищує свій професіональний рівень. Володіє високим рівнем психологічної культури.

Завдання 4. Проаналізуйте фрагменти пояснювальних записок. Виправте помилки.

Я, Кравець Л.М., не змогла вчасно приступити до занять 9 лютого 2021 року. Займаючи посаду старости, я зіткнувся з проблемою катастрофічної нестачі аудиторії для проведення практичних занять. Вважаю необхідним прийняти щодо Степанова С. Т. сурові міри дисциплінарної відповідальності. У відповідності з Вашим дорученням мною перевірено стан підготовки вузів до нового 2021-2022 учбового року.

Завдання 5. Виправте помилки та відредагуйте поданий текст. Визначте, який це документ за найменуванням, за способом фіксування інформації, за видом створенням, за походженням.

Декану факультету прокуратури
НЮУ імені Ярослава Мудрого
Нестеренко Костянтину
від здобувача 1 курсу
Непийвода Ігора

пояснювальна записка.

Я, Непийвода Ігор, був відсутнім на занятті з криміналістики, бо потрібно було зустріти рідних.

7. 09. 25 року

Завдання 6. *Виправте в реченнях лексичні й термінологічні вади.*

1. Розслідування встановило, що діяльність організованої групи була направлена на зміну конституційного ладу. 2. В результаті проведення слідчих дій була отримана інформація про причетність підозрюваного до державної зради. 3. Документ, що містить державну таємницю, був виявлений під час обшуку. 4. Співробітники діяли на підставі наказу керівництва. 5. Офіцер СБУ пройшов курс з контррозвідувальної роботи. 6. Нам вдалося розкрити злочинну діяльність іноземних агентів. 7. Підозрюваний був затриманий за розповсюдження інформації, яка загрожує нацбезпеці.

Завдання 7. *Відредагуйте речення*

1. Наші юристи склали міжнародний договір. 2. Конфлікт був вирішений через суд. 3. Держави уклали мир. 4. Ця міжнародна норма прийнята Генеральною Асамблеєю ООН. 5. Кожна людина має права на свободу. 6. Договір був порушений через невиконання зобов'язань. 7. Іноземні громадяни мають права, як і місцеві.

Література

1. Бибик С. П. Ділові документи та правові папери. Харків : Прапор, 2012. 493 с.
2. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. 4-те вид., переробл. і допов. Київ : А.С.К., 2008. 400 с.
3. Українська мова професійного спрямування: навч. посіб. / В. М. Пивоваров, П. М. Фівкін, О.А. Лисенко, О.А. Шумейко. Харків : Право, 2025. 230 с.
4. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Вид. 2-ге, випр. і допов. / за ред. В. М. Пивоварова, О. А. Лисенко. О. А. Шумейко. Харків : Право, 2023. 294 с.
5. Янковська Г. В. Українська мова для юристів : навч. посіб. Київ : КНТ, 2011. 392 с.

Заняття 15. Стандартизація та уніфікація мовних засобів у текстах документів

Теоретичні питання

1. Поняття тексту документа, його ознаки та структура
2. Лексико-граматичні риси офіційних текстів
3. Синтаксичні особливості мови документів

Практичні завдання

Завдання 1. *Виправте помилки в реченнях і запишіть правильні варіанти.*

1. Всім членам комітету завчасно підготувати матеріали до засідань, які містять необхідні проекти рішень. 2. На нараді говорили про наявні недоліки. 3. Оцінка результатів діяльності включає в себе розробку методики цієї оцінки і доведення до працівників. 4. Необхідно скасувати вказівку, щоб виплата допомог проводилася тільки після особистої явки до органів соціального забезпечення.

Завдання 2. *Виправте випадки порушення порядку слів у реченнях.*

1. Це повідомлення було зроблено в договорі від імені названої особи. 2. Реставрація будинку триватиме від приблизно шести до дев'яти місяців. 3. Прошу з відповідача стягти суму матеріальної шкоди (500 гривень), мені 117 завданої. 4. Британія намагається зберегти чисте для свого народу довкілля. 5. До Національного університету ДФС України відомі юристи на міжнародну конференцію приїхали. 6. Заборонено Законом України «Про рекламу» про недозволену продукцію поширювати інформацію, впливати на підсвідомість, використовувати зображення державного герба, прапора, гімну, а також зображення особи без її згоди.

Завдання 3. *Перебудуйте речення за граматичними і стилістичними нормами.*

1. Читаючи наданий звіт, прокурору було зрозуміло, що справа шита білими нитками. 2. Вимагаючи від слідчого прискорення розгляду справи, він не поспішав з поданням своїх документів. 3. Повернувшись з місця злочину, на мене вже чекали результати експертизи. 4. Виконавши завдання, було відзначено учасників групи захоплення. 5. Ухилившись від сплати податків, фірмою отримано незаконні прибутки. 6. Учитуючи ситуацію, ми зуміли вийти зі скрутного становища. 7. Підвівши підсумки проведеної оперативно-розшукової роботи, з'явилося відчуття задоволення. 8. Опрацювавши належним чином статті закону, він був внесений до порядку денного пленарного засідання.

Завдання 4. *Зредагуйте текст відповідно до норм сучасної української літературної мови, добираючи з дужок найбільш точне слово.*

У відповідності із статтею КЗот України трудовий контракт повинен (підписуватися, укладатися, складатися) в писемній формі.

При укладанні контракта (рекомендується, дається порада) указувати такі основні (домовленості, умови):

- місце роботи (назва підприємства, куди (береться, приймається, зараховується) працівник, його адреса;
- конкретну роботу з певної спеціальності чи (місця, посади, поста, профілю);
- дату початку роботи і її закінчення, якщо укладається (спільний, негайний, терміновий, невідкладний, екстрений, першочерговий, надтерміновий) трудовий контракт.

Завдання 5. *Зредагуйте типові мовні звороти, що вживаються в документах. Складіть з ними речення з відокремленими обставинами та означеннями.*

1. Дотримання закону. 2. Відповідно з законом. 3. Виконання постанови. 4. Контролювати роботу. 5. На основі закону. 6 Відшкодувати збитки 7. Дати показання. 8. Нанести збитки.

Завдання 6. Відредагуйте речення, використовуючи трафаретні слова-зв'язки.

1. Документ повинен бути складений за правилами. 2. Виконавець несе відповідальність в тому випадку, якщо він порушив зобов'язання. 3. Ми уклали цю угоду, щоб урегулювати наші відносини. 4. Позов було відхилено тому що не вистачало доказів. 5. Це рішення є важливим для нашого висновку. 6. Згідно нашого договору, ми не платимо цей збір. 7. Крім того, він мусив відшкодувати збитки. 8. Просимо надати документи щодо цього питання. 9. Через це рішення судді, відповідач був визнаний невинним. 10. Усі питання, які пов'язані з цим договором, будуть вирішуватися в суді. 11. Інформація, яка знаходиться в додатку, є конфіденційною. 12. Починаючи з цього моменту, договір набуває чинності.

Завдання 7. Запишіть речення. Вставте пропущені розділові знаки. виправте стилістичні недоречності.

1. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого один із провідних в Україні юридичних навчальних закладів. 2. Факультет має дев'ять кафедр теорії та історії держави і права конституційного та адміністративного права прав людини цивільного права трудового права і права соціального захисту господарського права кримінального права правосуддя і прокурорського нагляду криміналістики. 3. Підготовка фахівців здійснюється з таких спеціальностей конституційно-правової цивільно-правової фінансово-правової господарсько-правової прав людини права соціального захисту криміналістичної теорії (філософії) права. 4. Сторони та інші особи які беруть участь у справі а також особи які не брали участі у справі якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки мають право оскаржити

в апеляційному порядку рішення суду першої інстанції повністю або частково.

5. В клопотанні про призначення судової експертизи слід вказати експертну установу якій слід доручити її проведення та сформулювати питання які суд має винести на вирішення експертів. 6. На підтвердження обставин якими обґрунтовуються позовні вимоги позивач зазначає докази про які йому відомо і які можуть бути використані судом.

Література

1. Бибик С. П. Ділові документи та правові папери. Харків : Прапор, 2012. 493 с.
2. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. 4-те вид., переробл. і допов. Київ : А.С.К., 2008. 400 с.
3. Українська мова професійного спрямування: навч. посіб. / В. М. Пивоваров, П. М. Фівкін, О.А. Лисенко, О.А. Шумейко. Харків : Право, 2025. 230 с.
4. Мова української юриспруденції : навч. посіб. Вид. 2-ге, випр. і допов. / за ред. В. М. Пивоварова, О. А. Лисенко. О. А. Шумейко. Харків : Право, 2023. 294 с.

Заняття 16. Фахове редагування службового документа

Теоретичні питання

1. Поняття та мета фахового редагування
2. Редагування стилю та синтаксису документів міжнародного права
3. Редагування формату та структури

Практичні завдання

Завдання 1. Відредагуйте речення для поліпшення стилю та відповідності нормам офіційно-ділового стилю.

1. Ми домовилися на наступній зустрічі. 2. Я хотів би, щоб ви підписали цю угоду. 3. На жаль, нам не вдалося вирішити це питання мирним шляхом. 4. Просимо швидко відреагувати на наш лист. 5. Цей договір вступає в силу, коли його підписують. 6. Ми будемо мати справу з цим питанням пізніше. 7. Згідно нашого договору, ми не повинні платити цей збір. 8. Наш керівник підписав угоду від імені організації. 9. Просимо всіх, кого це стосується, надати відповідні документи.

Завдання 2. Об'єднайте три прості речення в одне складне, що відповідатиме синтаксичним нормам юридичного стилю.

Приклад

Цей договір є недійсним. Договір не містить підпису однієї зі сторін. Цей підпис є обов'язковою умовою дійсності договору – Цей Договір є недійсним, оскільки він не містить підпису однієї зі Сторін, що є обов'язковою умовою для його дійсності.

1. Компанія має право. Вона може розірвати договір. Це право може бути реалізоване у випадку невиконання зобов'язань.

2. Документ був складений. Його було складено на основі протоколу. Протокол був підписаний на зборах.

3. Відповідальність несе постачальник. Він несе відповідальність за порушення термінів поставки. Це відповідальність, якщо немає форс-мажорних обставин.

4. Рішення приймається більшістю голосів. Ці голоси належать членам комісії. Члени комісії присутні на засіданні.

5. Користувач не може розголошувати інформацію. Ця інформація є конфіденційною. Ця інформація була отримана в рамках надання послуг.

6. Сторона отримує винагороду. Ця винагорода за виконану роботу. Винагорода виплачується щомісяця.

Завдання 3. Відредагуйте речення, замінивши розмовні або особові конструкції на безособові, які є характерними для юридичних документів.

Приклад

Ви повинні подати заяву до суду – Заяву слід подати до суду.

1. Коли ми розглядаємо позов, ми беремо до уваги всі докази. 2. Нам необхідно забезпечити виконання зобов'язань. 3. Ви маєте зареєструвати це майно. 4. Я вважаю, що цей договір є недійсним. 5. Треба дотриматися всіх умов контракту. 6. За це ми несемо відповідальність. 7. Ми можемо розірвати цей договір у будь-який час. 8. Я мушу розірвати цей договір. 9. Ви маєте забезпечити безпеку.

Завдання 4. Відформатуйте текст відповідно до стандартів ділового документа: виділіть заголовок жирним шрифтом, використайте правильну нумерацію.

Пункт 1. предмет договору Цей договір про надання послуг укладається.

Завдання 5. Перетворіть текст на структурований перелік, використовуючи маркований або нумерований список, що покращує читабельність.

Документ повинен містити прізвище, ім'я, по батькові, дату народження, серію та номер паспорта, а також адресу реєстрації.

Завдання 6. Виправте синтаксичні недоречності.

1. Цей договір вступає в силу, коли він підписаний. 2. Компанія, яка виробляє продукцію, зобов'язана дотримуватися стандартів. 3. Надані послуги були надані згідно з угодою. 4. Усі зобов'язання, які є в договорі, повинні бути виконані вчасно. 5. Сторони погодилися на те, що всі спори вирішуватимуться в суді. 6. Закони не можуть бути змінені без згоди парламенту. 7. Документ повинен бути складений відповідно до встановлених вимог.

Література

1. Бибик С. П. Ділові документи та правові папери. Харків : Прапор, 2012. 493 с.
2. Глущик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. 4-те вид., переробл. і допов. Київ : А.С.К., 2008. 400 с.
3. Українська мова професійного спрямування: навч. посіб. / В. М. Пивоваров, П. М. Фівкін, О.А. Лисенко, О.А. Шумейко. Харків : Право, 2025. 230 с.
4. Янковська Г. В. Українська мова для юристів : навч. посіб. Київ : КНТ, 2011. 392 с.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Нормативно-правові акти

1. Європейська хартія регіональних мов або мов меншин, Страсбург, 5 листопада 1992 року. URL: <https://language-policy.info/movnezakonodavstvo/zakonodavstvo-pro-movy-ukrajiny/>
2. Конституція України : станом на 1 жовтня 2017 р. / Верховна Рада України. Київ : Право, 2017. 93 с.
3. Постанова Кабінету Міністрів про прийняття «Положення про міністерство культури України» від 3 вересня 2014 р. № 495. URL: <https://language-policy.info/movne-zakonodavstvo/zakonodavstvo-pro-movyukrajiny/>
4. Про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти: Конвенція ООН (ст. 5, ч. с-ii). URL: <https://language-policy.info/movne-zakonodavstvo/zakonodavstvopro-movy-ukrajiny/>
5. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015. URL: <https://language-policy.info/movne-zakonodavstvo/zakonodavstvo-pro-movyukrajiny/>

6. Про забезпечення функціонування української мови як державної: Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII (набув чинності 16 липня 2019 року). *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 21. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
7. Про Концепцію державної мовної політики: Указ Президента України від 15.02.2010. URL: <https://language-policy.info/movnezakonodavstvo/zakonodavstvo-pro-movy-ukrajiny/>
8. Про наукову і науково-технічну діяльність: Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19#Text>.
9. Про освіту: Закон України від 01.07.2014 р. № 1556-VII. Дата оновлення: 28.09.2018. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
10. Про Рекомендації щодо запобігання академічному плагіату та його виявлення в наукових роботах (авторефератах, дисертаціях, монографіях, наукових доповідях, статтях тощо): лист МОН України від 15.08.2018 р. № 1/11-8681. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/akredytatsiya/instruktsiya/1-11-8681-vid15082018-rekomendatsii-shchodo-zapobigannya-akademichnomu-plagiatu.pdf>.
11. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» від 14 липня 2021 року № 1-р/2021. Справа № 1-179/2019(4094/19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21>

Література

Основна література

1. Бибик С. П. Ділові документи та правові папери. Харків : Прапор, 2012. 493 с.
2. Глушик С. В., Дияк О. В., Шевчук С. В. Сучасні ділові папери : навч. посіб. 4-те вид., переробл. і допов. Київ : А.С.К., 2008. 400 с.

3. Гриценко Т. Б. Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. Київ : Центр учбової літ., 2019. 622 с.
4. Кабиш О.О. Українська мова в судово-процесуальній сфері : навч.-практ. посіб. Київ : Алерта, 2019. 110 с.
5. Крашеніннікова Т. В., Руколянська Н. В. Українська мова професійного спрямування: Навчальний посібник. Дніпро: ВВПЗ «ДГУ», 2025. 403 с.
6. Любченко М. І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види : монографія / М. І. Любченко. Харків : Права людини, 2015. 280 с.
7. Масицька Т. Є. Українська мова (за професійним спрямуванням): навчальний посібник для здобувачів вищої освіти факультету міжнародних відносин. Луцьк, 2024. 205 с.
8. Мова української юриспруденції : навч. посіб. / В. М. Пивоваров та ін. Харків : Право, 2020. 230 с.
9. Мова української юриспруденції: навч. посіб. Вид. 2-ге, випр. та допов. / за ред. В.М. Пивоваров та ін. Харків : Право, 2023. 294 с.
10. Мовний коментар до Конституції України та інших нормативних актів / [уклад.: С. Головатий, С. Сидоренко, І. Савченко ; за заг. ред. П. Гриценка, С. Головатого]; Конституц. Суд України, Пост. коміс. з питань правн. термінології ; Ін-т укр. мови НАН України. Харків : Право, 2025. 352 с.
11. Подворна О. Г. Дипломатичний протокол та етикет: навчальний посібник. Вид. 2-ге: перероб. та доп. Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2020. 218 с.
12. Сагайдак О.П. Дипломатичний протокол та етикет : підручник /. 2-ге вид., виправл. К.: Знання, 2012. 262 с.
13. Сас Н. М. Судова риторика: мистецтво публічного виступу в правозахисній діяльності. Київ : Центр навчальної літератури, 2011. 384 с.
14. Словник сучасного правничого терміновживання: українсько-російсько-англійський / уклад. С. М. Бервено, В. С. Калашник, В. С. Козадаєв,

О. А. Лисенко, Г. А. Сергєєва; за ред. В. С. Калашника, С. М. Бервена. Харків: Право, 2017. 368 с.

15. Токарська А. С., Кочан І. М. Українська мова фахового спрямування для юристів : підручник. Київ : Знання, 2008. 413 с.

16. Українська мова професійного спрямування / В. М. Пивоваров, П. М. Фівкін, О. А. Лисенко, О. А. Шумейко: навч. посіб. Харків : Право, 2025. 230 с.

17. Шевчук С.В. Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. 2-ге вид., випр. і допов. Київ : Алерта, 2011. 394 с.

18. Шевчук С. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник. Київ : Алерта, 2023. 536 с.

19. Чулінда Л. І. Українська правнича термінологія : навч. посіб. Київ : магістр-XXI сторіччя, 2009. 112 с.

20. Ющук І. П. Практикум з правопису і граматики української мови : посібник. Київ : Освіта, 2018. 287 с.

21. Янковська Г. В. Українська мова для юристів : навч. посіб. Київ : КНТ, 2011. 392 с.

Додаткова література

1. Артикуца Н. В. Мовно-термінологічні проблеми сучасного законодавства України. *Термінологічний вісник*. 2021. Вип. 6. С. 253-269.

2. Волощак М.Й. Неправильно – правильно. Довідник з українського слововживання. Київ : Марія Волощак, 2007. 224 с.

3. Гринчишин Д. Г., Сербенська О. А. Словник паронімів української мови. 2-ге вид., перероб. і доп. Київ : Освіта, 2008. 320 с.

4. Зайцева І В., Калита О.П., Скуратівська Г.В. Навчально-методичний комплекс з курсу «Українська мова за професійним

спрямуванням» для юристів. Видавничо-інформаційний центр Національного університету ДПС України, 2014. 196 с.

5. Караванський С. Російсько-український словник складної лексики. Львів : БаК, 2006. 608 с.

6. Лисенко О. А. Адаптація запозичень у сучасній фінансово-економічній термінології // Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції. Острог: Вид-во НаУОА, 2020. С. 44–49.

7. Лисенко О. А. Запозичення в сучасній українській термінології міжнародного права. *Актуальні питання функціонування державної мови в Україні*: зб. тез за мат. VI міжвишівського круглого столу (6 лютого 2025 р.). Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2025. с. 57-61. Режим доступу: <https://nauka.nlu.edu.ua/nauka/vnd/zbirnyky-naukovyh-konferenczij/>

8. Лисенко О. А. Іншомовні слова як різновид лексичної інтерференції // *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологія»: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, 2019. Вип. 7 (75). С. 174–176.

9. Лисенко О. А. Компетентнісний підхід до формування культури мовлення студентів юридичних спеціальностей. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. Вип. 19(87). С. 110–113.

10. Лисенко О. А. Лінгвістичні аспекти юридичної термінології сучасного законодавства. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог: Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 14 (82). С. 139–142.

11. Лисенко О. А. Неосемантизація української лексики в умовах сучасних воєнних реалій. *Актуальні питання функціонування державної мови*

в Україні : матеріали V міжвиш. круглого столу, 25 січ. 2024 р. / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого [та ін.]. Харків : Право, 2024. С. 37-39.

12. Лисенко О. А. Основні аспекти вивчення дисципліни «Українська мова професійного спрямування» в юридичних закладах вищої освіти // Український світ у наукових парадигмах: збірн. наук. пр. Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди. Вип. 12. Харків: ХНПУ; ХІФТ, 2025. С. 26-29. Режим доступу: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/22079>

13. Лисенко О. А. Розвиток української військово-юридичної термінології в сучасних реаліях. *Вісник науки та освіти. Серія «Філологія»*. 2025. № 12(42). С. 715-727. [https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12\(42\)-715-727](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2025-12(42)-715-727)

14. Лисенко О. А. Склад сучасної юридичної термінології за походженням // Розвиток науки XXI столітті: збірник наук. праць. Х.: Науково-інформаційний центр «Знання», 2018. С. 114-123.

15. Лисенко О. А. Стратегії уніфікації термінології законодавчих актів: від мовної норми до юридичної визначеності // Актуальні питання функціонування державної мови в Україні: Матеріали VII Міжвишівського круглого столу (5 лютого 2026 р.). Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2026. С. 58-64. Режим доступу: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/20939>

16. Лисенко О. А. Фразеологічні одиниці в межах юридичного дискурсу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. Острог : Вид-во НаУОА, 2024. Вип. 22(90). С. 26–29. DOI: 10.25264/2519-2558-2024-22(90)-26-29

17. Пивоваров В. М. Комунікативна компетентність у морально-правовому вихованні особистості юриста. *Суперечності взаємодії моралі і права в сучасному українському суспільстві: Всеукр. наук.-практ. конф.*, 30 трав. 2019 р./ Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. С. 164–168.

18. Пивоваров В. М. Мовленнєва компетентність правника відповідно до вимог Національної рамки кваліфікації // *Сучасна філологія: теорія та практика: міжвузівська науково-практична конференція*. Київ : Нац. акад. СБУ, 2019. С. 256–258.

19. Пивоваров В. М. Мовленнєва компетентність як умова саморозвитку особистості. Проблеми саморозвитку особистості в сучасному українському соціумі : мат. Всеукр. наук.-практ. конф. (21 бер. 2019 р.)/ НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Харків: Право, 2019. С. 113–117.

20. Пивоваров В. М. Мовленнєва компетентність фахівців у галузі права в академічному письмі. *Сучасна філологія: теорія та практика* : мат. Всеукр. наук.-практ. конф. (19 квітня 2022 року). м. Київ. С. 19–24.

21. Пивоваров В. М. Оцінка популярності сучасного філософсько-гуманітарного дискурсу засобами Google // *Стратегії та інновації: актуальні управлінські практики* : VI Міжн. наук.-практ. конф. (23 квітня 2021 року). Кривий Ріг : Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, 2021. С. 92–94.

22. Пивоваров В. М. Оцінка рівня посилення масових комунікацій українською мовою засобами Google // *Сучасна філологія: теорія та практика: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Київ : Нац. акад. СБУ, 2021. С. 226–228.

23. Пивоваров В.М. Інноваційні тенденції в застосуванні правописних норм у правосудді. *Право та інноваційне суспільство*: електрон. наук. вид. 2020. № 1 (14). С.51-56. URL: http://apir.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/Pyvovarov_14.pdf.

Інтернет-ресурси

1. Мова – ДНК нації. URL: <https://ukr-mova.in.ua>
2. Електронний архів-репозитарій Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. URL: <https://dspace.nlu.edu.ua/handle/123456789/782>

3. Офіційний вебсайт Національної академії правових наук України.
URL: <https://nals.com.ua/>
4. Офіційний вебсайт Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://nbuv.gov.ua>
5. Є-Мова. URL: <https://www.google.com/search?q> Лінгвістичний портал «Мова. Info». URL: <http://www.mova.info/> Офіційний сайт української мови. URL: <https://ukrainskamova.com/>
6. Про затвердження Інструкції з діловодства в Міністерстві юстиції України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0973323-12#Text>
7. Проєкт «Нова мова». URL: <https://novamova.com.ua/>
8. Словник української мови online. томи 1-11 (а-о)яснювати). URL: <https://services.ulif.org.ua/expl/Entry/index?wordid=1&page=0>
9. Словопедія (українські словники). URL: <http://slovopedia.org.ua/>
10. Український правопис. URL: <https://mon.gov.ua>

СЕНМК

Стандартизований навчально-методичний комплекс кафедри культурології URL: <https://library.nlu.edu.ua/senmk/>

НЕІК

Навчальний електронно-інформаційний комплекс кафедри культурології <https://neik.nlu.edu.ua/moodle/course/view.php?id=1253>